

ספר
תהלים
באר החיים
מזן הבאר

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיהותיו של
מורינו הגה"צ
דני אברהם אלימלך בירדמן שליט"א

ימי הרחמים והרחמן תשפ"ה ל"ק

תוכן הענינים

דבר המכון

מאמר נעים זמירות ישראל.....	1
זמנים המיוחדים לאמירת תהלים.....	11
תהלים - ספר ראשון.....	א
תהלים - ספר שני.....	פא
תהלים - ספר שלישי.....	קלד
תהלים - ספר רביעי.....	קעב
תהלים - ספר חמישי.....	רט
יהי רצון אחר תהלים.....	רצו
יהי רצון לליל הושענא רבא.....	רצה
תפלה להתפלל בעד החולה.....	ש
תפלה על קברי צדיקים.....	שב
מדור מן הבאר.....	שיג
מפתח ענינים.....	תקלז
מפתח פסוקים.....	תקנט
מפתח פסוקים לפי סדר א-ב.....	תקעט
תפלת נשמת.....	תקפט
אגרת הרמב"ן.....	תקצא
תפלת השל"ה.....	תקצג
תפלת האור לשמים.....	תקצה
פיוטי רשב"י.....	תקצו
סדר התרת קללות.....	תרא
ברכת המזון.....	תרג
ברכה מעין שלש.....	תריג
תפלת הדרך.....	תריד

שעושין ישראל במזמורים של תהלים שנאמרו על הגלות'. נמצא, כי מזמורי תהלים מביאים גאולה לעולם, ומשברים עול גלויות מעל צווארנו.

אשר תקראו אותם במועדם - זמנים המסוגלים לאמירת תהלים

שבת קודש

מאוד הפליגו רבותינו בגודל אמירת 'תהלים' בשבת קודש, וכתב הגה"ק רבי חיים פאלאג'י זי"ע (הובא באבות הראש מבנו של הגר"ח פאלאג'י, חלק נפש יתירה אות קפג) שג' זמנים מסוגלים ללמוד בספר תהלים - ואלו הם, **בשבת קודש**, ובימים טובים, בראשי חדשים, ולמעלה מהם בימי חודש אלול. והוא היה נותן בהם סימנים, כי פתח בפרק ראשון באשרי שהוא ר"ת אלול שבת ראש חודש יום טוב. ולכן אמרו בגמרא (ברכות י): 'כל פרשה שהייתה חביבה על דוד פתח בה באשרי וסיים בה באשרי', כי בזה רמז על חשיבות אמירת התהלים בזמנים הגבוהים בשנה.

ואמר הרה"צ רבי אליהו ראטה זצ"ל משמו של הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע, כי דף גמרא בשבת שווה בערכו לחמש מאות דפי גמרא בימות החול, וכן פרק תהלים אחד בשבת שקול כנגד חמש מאות פרקי תהלים בימות השבוע (הובא בספר איש חסיד היה עמ' שג)

מפורסם הוא שצדיקי בית טשערנאביל זי"ע קבלו עליהם לגמור תהלים ביום השבת לפני התפילה, וקבלה הוא מאליהו הנביא זכור לטוב, וסגולה גדולה לתיקון הברית. גם צדיקי בית לעלוב לדורותיהם נהגו לגמור ספר תהלים משך יום השבת קודש.

אלול

בימים אלו - ימי ההכנה לקראת יום הדין הגדול בו 'תחתוך קצבה לכל בריותך', מן הראוי והיושר לכל 'בר דעת' לדעת כי תחת היגיעה והעבודה הקשה במשך ימות השנה על הפרנסה - 'על המחיה ועל הכלכלה', שממילא

איננה מועלת במאומה, עדיף לו להתאמץ ולהתייגע בזה החודש ב'ספר התהלים'¹² ובתפילות, ובזה יקצור 'רווחים' נאים וגדולים למשך כל השנה הבעל"ט. ולא רק לגבי פרנסה הדברים אמורים, אלא בכל ענין וענין, כמה שיפעל האדם וישקיע כל מרצו כוחו ואונו בתפילות כראוי בימים אלו, כך יחסוך מעצמו טירחות ויגיעות יתירות במשך כל השנה.

ומה לנו יותר מלשון ה'שער המלך' (שער הראשון פ"ב) בעניין אמירת תהלים בימים הנוראים, וזה לשונו, הנה ראיתי בכמה מקומות מאז ומקדם, גם אבותי סיפרו לי המנהג הזה הנכון היפה, מראש חודש אלול עד יום הכיפורים, תיכף אחר התפילה לומר ספר תהלים בקול בכי ונעימה, האחד

יג. שמעתי מהרה"צ בנש"ק רבי י. דייטש שליט"א, שלפני כמה שנים ביקר באחד מימי חודש אלול אצל יהודי זקן ושבע ימים (במושב זקנים שומרי החומות בשכונת סנהדרי') ושמו הרה"ח רבי יוסף שמואל פויגל זצ"ל משרידי תלמידי ה'דמשק אליעזר' בישיבתו בויזניצא, באותה שעה היה ר' יוסף שמואל באמצע אמירת תהלים ולא רצה להפסיק, אולם לאחר זמן מה הפסיק ואמר, אספר לכם מה דבדידי הוה עובדא עם מורי ורבי הדמשק אליעזר. כשלמדתי בימי בחרותי בישיבתו בויזניצא, והייתי בדרכי לישיבה באחד מימי אלול, עברה בדרך לידי עגלה של נכרי מלאה תפוחים טובים למראה, מכיוון שהייתי רעב עד מאד (כדרכם של בחורים בימים ההם), ביקשתי מהשי"ת שיזמין לי תפוח אחד לאכול, באותו הרגע הזדעזעה העגלה ונפל תפוח אחד עד סמוך לרגלי ממש, המתנתי זמן קצר עד שיעבור בעל העגלה הנכרי מעל פני, לאחמ"כ שחיתי לארץ והגבהתי את התפוח (אבידת עכו"ם מותר, חו"מ רסו א) בירכתי בורא פרי העץ ונגסתי בו, כשהנני עומד ברחובה של עיר... לביש מזלי, הנני רואה נגד עיני את מורי ורבי עומד נגדי, ובושה רבה כיסתה פני, שנתפסתי על 'חם', לנגוס בתפוח ועוד באמצע הרחוב... ומשכך במהירות הטמנתי את התפוח בכסי, והמשכתי לצעוד לעברו, מתוך מחשבה כי ממילא אין לי אנה לברוח וכאשר אבדתי, אבדתי... רבינו ניגש אלי ובחמימות הניח את ידו סביב לצווארי, והחל לצעוד יחד עמי לכיוון הישיבה, באמצע הדרך פנה אלי ואמר, הידעת יוסף שמואל יקירי, נהגת כעת ממש כמו אמת'ער חסיד'שער בחור. נאלמתי דומיה, והוא המשיך והסביר בנועם, בחודש אלול צריך יהודי לראות שה'פה לא יעמוד ריקם אפילו רגע אחד, גם כשמהלך ברחוב יהיו שפתותיו דובבות **פרקי תהלים**, פרקים משניות בע"פ, או סתם תפילה להשי"ת. כל רגע של אלול חייבים לנצל עד תום. אבל אתה הרי בחור צעיר, ומן הנראה עדיין לא זכית לשנן כמה פרקי משניות או פרקי תהלים בעל פה, לאיך גיסא, ידעת גם ידעת שאסור להניח הפה בחודש אלול ריקם, על כן היית מוכרח לעשות מה שכן אפשר, **לפחות למלא אותו עם התפוח, העיקר שהפה לא יעמוד ריקם.**

הפטיר ר' יוסף שמואל, מאז נכנס לליבי התעוררות עצומה שלא להפסיד אפילו רגע אחד של חודש אלול, ומעתה תבין מדוע אני יכול להפסיק מאמירת תהלים בחודש אלול.

היודע לזמר ולדבר יעמוד לפני התיבה, וכל העם עונים אחריו. אמרתי גם כן לעשות הטוב והישר הזה למנהג בעירנו, כי העיקר בחודש זה להכרית ולהבריא המשטינים הנאספים על חג האסיף לאסוף אותנו ח"ו, לכן אנו באים בחודש הזה, שהוא יוסף להוסיף, ומאן דיוסיף מוסיף, ולא יאסף, ואין לך דבר שעומד בפני המקטרגים כמו ספר תהלים הנקראים 'מזמורים', שבהם יכול לזמר ולהכרית כל הקוצים והחוחים הסובבים את השושנה העליונה, ומחמת שאנו צריכים דווקא בזה החודש לבער הקוצים, ידרוש על קוץ 'תהלים תהלים' בכוונה ובבכיה, לאמר התפילה שאחר כל הספר, ושלא יהיו פחות מעשרה שיאמרו השלש עשרה מידות בסוף יהי רצון. ובאם יש איזה מקום ועיר שלא יודעים המנהג הטוב הזה, ראוי להודיעם שלא ימושו מן ספר התהלים בכל יום מחודש הזה, ויהא חשוב כאילו עסקו בנגעים ואהלות, וזכות דוד המלך ע"ה יעמוד להם להוציא כאור משפטם לחיים ולשלום.

אמנם בכל השנה כולה נזהרים אנו שלא לומר 'מקרא' בלילה, ובכלל זה ספר תהלים (האר"י הקדוש, שער המצוות פ' ואתחנן), אך מחדש הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע שבחודש אלול מותר לומר תהלים בלילה (אמרי פינחס החדש, חודש אלול אות תכ"ז). ובביאור טעם חידוש זה אפשר לומר, כי כל השנה אין אומרים תהלים בלילה כיוון שבליילה שורים 'דינים', אבל חודש אלול כל כולו רחמים ורצון ואין בו דינים כלל.

וכך התבטא הרה"ק הרש"ב מליובאוויטש זי"ע ואמר (למשמשו כאשר שלחו לקנות עבורו ספר תהלים) דער סאזאן פון חודש אלול איז דער תהלים (- ה'עונה' של חודש אלול הוא ספר תהלים)¹.

יד. וכבר התקינו הקדמונים לומר בכל יום את המזמור 'לדוד ה' אורי וישעאי', וכתב ב'סידור האר"י' – סידור ר' שבתאי (סדר כוונת ר"ח אלול) וז"ל, כל האומר מזמור כ"ז 'לדוד ה' אורי וישעאי' וכו' מר"ח אלול עד אחר שמחת תורה ערב ובוקר דבר יום ביומו אזי הוא מובטח שמוציא שנותיו בטוב ויערב לו, ואפילו גזירה רעה כתובה על האדם מן השמים יכול לבטל, ומעביר מעליו כל המקטרגים ושטנים ומארי תריסין ומבטל מעליו כל גזירות קשות ורעות ויוצא בדימוס זכאין בדין, ועי"ז יכניע כל המקטרגים. כי מר"ח נפתחו י"ג מקורות מ"ג מכילין דרחמי והם מתגלגין ומאירין למטה... ועי"ז אמירה זו אנו פועלין ומבטלין מעלינו הבי"ד של מעלה ומארי תריסין ומקטרגין – שאין להם רשות לקרב כלל לדון אותנו, אלא 'מלפניך' משפטינו יצא ואז יוצאין אנהנו זכאין בדין. והוסיפו הפוסקים (עי' משנ"ב תקפא סק"ג) שמן הראוי לסיים שלוש פעמים ספר תהלים מר"ח אלול ועד יום הכיפורים, ואין לנו כלי זיין חזק יותר מאמירת הפסוקים שחיברם דוד המלך ע"ה לכל הדורות, לשפוך את הלב לה' ולעורר רחמים וחסדים בעולם.

קודם שיתחיל באמירת תהלים יאמר ג' פסוקים אלו:

לְבוּ נִרְנְנָה לַיהוָה נְרִיעָה לְצוּר יִשְׁעֵנוּ: נִקְדָּמָה פָּנָיו בְּתוֹרָה
בְּזִמְרוֹת נְרִיעַ לוֹ: כִּי אֵל גָּדוֹל יְהוָה וּמֶלֶךְ גָּדוֹל עַל
כָּל אֱלֹהִים:

תפלה קודם תהלים מבעל ישמח משה ז"ל

רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם תָּבֵא לְפָנֶיךָ תְּפִלָּתִי וְאֵל תִּתְעַלֵּם מִתְחִינָתִי וְעַנֵּי
וְתַפֵּן בְּרַחֲמִים אֵל קְרִיאַת מְזֻמְרֵי תְהִלִּים שְׁאֶקְרָא בְּאֵלֹ
אֲמָרָם דְּרֹד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם בְּעֲצָמוֹ וַיַּעֲמֹד לִי זְכוֹת פְּסוּקֵי
תְהִלִּים וְזְכוֹת תִּיבוֹתֵיהֶם וְאוֹתִיוֹתֵיהֶם וּנְקוּדוֹתֵיהֶם וְטַעֲמֵיהֶם
וְהַשְּׁמוֹת הַיּוֹצֵאִים מֵהֶם לְכַפֵּר חַטָּאֵי וְעוֹנֵי וּפְשָׁעֵי וְהַחֲזִירֵנוּ בְּתִשׁוּבָה
שְׁלִימָה לְפָנֶיךָ וְתַעֲשֶׂה לִי שְׂאֵלָתִי וּבִקְשָׁתִי שְׁתוּרֵינוּ הַדֶּרֶךְ הַיְשָׁרָה
וְהַנְּהַגָה הַטּוֹבָה בְּכָל עַנְיֵי הוֹרְנֵי יְהוָה דְּרַכָּךָ וְהוֹדִיעֵנִי יְדִיעָה
בְּרוּרָה בְּאוֹפֵן שְׂאֵתְקָרֵב לְרִצּוֹנָךָ וְלֹא עַל צְדָקוֹתֵינוּ אֲנִי מִפִּיל
תַּחֲנוּנֵי כִּי אִם עַל רַחֲמֶיךָ הַרְבִּים וּמֵאוּצָר מִתְנַת חֲנֹם חֲנִנִי וְעַנֵּי
עֲזֹרֵנִי עֲזֹרֵנִי הוֹשִׁיעֵנִי הוֹשִׁיעֵנִי וְתַעֲזוֹר לִי עַל דְּבַר כְּבוֹד שְׁמֶךָ שְׁלֹא
יֵצֵא מִתַּחַת יְדֵי שׂוֹם מְכַשׁוֹל וְגַם לֹא דְבַר שִׂידֵהִי עָלָיו רִינוּן
הַבְּרִיּוֹת חַס וְשְׁלוֹם עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ וְעַנֵּי בְּרוּב רַחֲמֶיךָ פְּנֵה אֵלַי
וְאֵל תִּזְנִיחֵנוּ וְאֵל תַּעֲזֹבֵנוּ וְאֵל תִּטְשֵׁנִי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יִשְׁעֵי מִהַר נִצַּח
לְהוֹשִׁיעֵי שְׂאֵ נָא עוֹן רָשָׁעֵי עֲבוּר עַל פְּשָׁעֵי וְאֵל תְּשִׁיבֵנוּ רִיקָם
מִלְּפָנֶיךָ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל פֶּה עִמָּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים:
יְהִי לְרִצּוֹן אֲמָרֵי פִי וְהִגִּיזוֹן לְבִי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי:

צורת היד 🖐️ : הציון מורה על דבר תורה המובא בפסוק זה במדור
'באר החיים' הנמצא בתחתית העמוד.

מסגרת ∞ מן הבאר ∞ : מראה מקום לדבר תורה שמקומו במדור
'מן הבאר' הנמצא בסוף הספר.

ספר ליום חמישי רביעי

יט לחודש

זה המזמור נאמר על מלכות בית דוד, והמשורר היה מקונן על מלכות בית דוד, שיהיה בטל ממנו כמה וכמה שנים, וזנח ומאס אותנו.

צ א תִּפְלֶה לְמֹשֶׁה אִישֵׁהָאֱלֹהִים אֲדָנִי מְעוֹן
 אֶתָּה הָיִיתָ לָנוּ בְּדֹר וָדֹר: **ב** בְּטָרִם הָרִים
 יִלְדוּ וְתַחֲזִיל אֶרֶץ וְתִבֵּל וּמְעוֹלָם עַד־עוֹלָם
 אֶתָּה אֱלֹ: **ג** תָּשֵׁב אֲנוֹשׁ עַד־דָּכָא וְתֹאמֶר שׁוּבוּ
 בְּנֵי־אָדָם: **ד** כִּי אֶלֶף שָׁנִים בְּעֵינֶיךָ כִּיֹּם אֶתְמוּל
 כִּי יַעֲבֹר וְאַשְׁמֹרֶה בְּלֵילָה: **ה** וְרַמְתֶּם שָׁנָה
 וַיְהִי בַּבֶּקֶר בַּחֲצִיר יַחֲלֶף: **ו** בַּבֶּקֶר יֶצִיץ וַחֲלֶף
 לְעָרֵב יְמוּלֵל וַיִּבֶשׁ: **ז** כִּי־כָלִינוּ בְּאֶפֶךָ וּבַחֲמַתְךָ
 נִבְהַלְנוּ: **ח** שָׁתָה (שֶׁת כתיב) עֲזֹנְתֵינוּ לְנִגְדֶךָ עַל־מְנו
 לְמֵאֹר פְּנִיךָ: **ט** כִּי כָל־יְמֵינוּ פָּנוּ בְּעִבְרַתְךָ

מִן הַבָּאָר

- צ -

עמוד

(יא) וּפְרָאֲתָךְ עֲבָרְתָךְ: הקב"ה כביכול מתיירא שלא יחטא האדם..... תנג

(יב) לְמִנּוֹת יְמֵינוּ: בשמים מונים הימים המלאים בתורה ומצוות..... תנג

(יז) שָׁבְעוּ בַבֶּקֶר חֲסָדְךָ וְנִרְנְנָה וְנִשְׁמַחָה: ההודאה על החסדים גוררת עוד חסדים..... תנד

(טו) שְׁמַחְנוּ כִּימוֹת עֲנִיתֵנוּ: חלף כל הצרות יהיה שמחתנו לעתיד..... תנה

(יז) וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ: כאילו כווננו בכל הכוונות..... תנה

בְּלִינוּ שְׁנִינוּ כְּמוֹ-הֶנְהָ: י וּמִי-שְׁנוֹתֵינוּ בָּהֶם
 שְׂבָעִים שָׁנָה וְאִם בְּגִבּוֹרֹת שְׂמוֹנִים שָׁנָה וְרֵהָבִם
 עָמַל וְאֵן פִּיגּוֹ חֵישׁ וְנִעְפָּה: יא מִי־יֹדַע עוֹ
 אַפֶּךָ וּכְיִרְאֲתֶךָ עֲבָרְתֶךָ: יב לְמִנּוֹת יָמֵינוּ כֵּן
 הוֹדַע וְנָבֵא לְבַב חֲכָמָה: יג שׁוּבָה יְהוָה עַד-מִתִּי
 וְהִנָּחֵם עַל-עֲבֹדֶיךָ: יד שְׂבָעֵנוּ בַּבֶּקֶר חֲסִדֶךָ
 וְנִרְנְנָה וְנִשְׂמַחָה בְּכָל-יָמֵינוּ: טו שְׂמַחְנוּ
 בַּיָּמֹת עֲנִיתָנוּ שְׁנוֹת רְאִינוּ רָעָה: טז יִרְאֵה אֶל-
 עֲבֹדֶיךָ פְּעֶלְךָ וְתַדְרֶךְ עַל-בְּנֵיהֶם: יז וַיְהִי נָעַם
 אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ בּוֹנֵנָה עָלֵינוּ
 וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ בּוֹנֵנָהוּ:

באר החיים

צ [טו] שְׂמַחְנוּ בַּיָּמֹת עֲנִיתָנוּ שְׁנוֹת רְאִינוּ רָעָה. תמה הרה"ק רבי הערשלע
 מספינקא זי"ע (תפארת צבי, ויגש) בלשון הפסוק, א. מדוע כינה את הרעה
 בלשון 'ראינו רעה', והלא לא זו בלבד ש'ראינו' אף הרגשנו רעה זו על
 בשרנו כמחט בבשר החי. ב. מדוע הבקשה היא 'שמחנו כימות עניתנו',
 והלא אף טובה אנו מבקשים, כי החסרון ב'עניתנו' אינו רק מיעוט השמחה
 אלא עצם הצער הייסורים והמכאוב, ואם כן היה לו לומר 'היטיב' עמנו
 כימות עניתנו... וביאר בלשון קדשו, כי מאמינים בני מאמינים אנו שכל
 הנהגת ה' אינה אלא טובה וברכה ואין בה 'רעה' כלל, אלא שאנו ראינו
 רעה - שנראה לנו כמו שרעה מתרגשת לבוא עלינו. ולכן אמר הכתוב
שמחנו ולא היטיב עמנו, כי ה'טובה' כבר הייתה לנו מראשית דבר - אף
 בימים שנראה היה כי רעה נחלתנו, גם אז כבר היה באמת 'כולו טובה'
 ולא נחסרנו 'טובה'. אלא שחסרנו, את ה'שמחה' בהנהגת ה' עמנו - כי זה
 היה נראה כזמני רעה... ועל כך אנו מבקשים **שמחנו** כימות עניתנו.

דבר רע יודעים הם את אשר לפניהם, ומכירים בעת התרועה, שבאמת אין זה אלא ה' באור פניך יהלכון קלא. (ועיי"ש מה שביאר עפ"י בדברי הוזה"ק בא לב.).

(יא) וּכְיִרְאַתְךָ עֶבְרַתְךָ

הקב"ה כביכול מתיירא שלא יחטא האדם

ביאר ה'נועם אלימלך¹ (ויגש, ד"ה יוגש) וכן מציינו שכתב ה'חת"ם סופר² (דרשות רעט. ד"ה וספרתם), שהקב"ה כביכול מתיירא שלא יחטא האדם חלילה - כי אז יהיה עליו להענישו על חטאו, וצער גדול יש לו כביכול לבורא בעת שאדם מישראל נענש לסבול יסורים, והדברים מבהילים.

ובדרך זו אמר הרה"ק מקאברין זי"ע (תורת אבות), לבאר בדברי המשנה (אבות א. א.) 'זיהי מורא שמים עליכם', שלכאורה מה שייך לומר שהקב"ה יש לו 'מורא'. אלא, המורא של השי"ת שלא יחטא האדם ויתרחק מאתו יתברך, ומורא זה יהיה גם על בני ישראל, שיתראו שלא להתרחק מהבורא יתברך שמו...

(יב) לְמִנּוֹת יְמִינוּ

בשמים מונים הימים המלאים בתורה ומצוות

חכמה רבה היא 'למנות ימינו', כי בשמים ממעל אין מונים כי אם את הימים המלאים בתורה ומצוות ומעשים טובים. ועל כן - 'נביא לבב חכמה', להבין ולהשכיל כי רק יום מלא בתורה ובמצוות ל'יום' ייחשב קלב.

קלא. על זה הדרך נוכל לבאר את הכתוב (שה"ש ה, ד) 'דודי שלח ידו מן החור ומעי המו עליו', במשל לאב שהגיע לביתו באישון ליל, וברצונו להיכנס אל ביתו ראה שבני הבית נעלו את הדלת, ואי אפשר לו להכנס באשר כל בני הבית כבר עלו על יצועם, הקיש האב על הדלת פעמים רבות ובקול גדול, אולם כל מאמציו לריק היו, כי שנתם העריבה גברה על נקישות האב. בלית ברירה הכניס האב לתוך הבית מוט ברזל ארוך והחל לדפוק בו על ראש בניו - לעוררם שיפתחו לו את שערי הבית ויוכל להיכנס להיות עמם. נבהל הבן והחל לבכות עד שכולם התעוררו ובכו אף הם, ולא הבינו מדוע עומד מאן דהוא מחוץ לבית ומכה אותם במקל מברזל, אך לו חכמו יבינו וישכילו, כי אין המכה אדם רע אלא אביהם אוהבם, אשר כל רצונו שיפתחו לו השערים, ויוכל להיכנס לבית להיות עמם בצוותא חדא... וזהו שנאמר 'דודי שלח ידו מן החור ומעי המו עליו', כי הקב"ה רוצה להתקרב אלינו, אך לפעמים אין בידו אלא להשליך ידו מן החור רח"ל עד שנתעורר אליו.

קלב. בבוקרו של יום מן השורה אמר הרה"ק מראדאשיץ זי"ע, הבה נקבל פניו של האורח הרם והנישא אשר בא אלינו זה לראשונה, ושוב לעולם לא יחזור... ואם תרצו לדעת

על דרך זה פירשו גם במה שנאמר להלן (פסוק יד) 'שבענו בבוקר חסדך ונרננה ונשמחה בכל ימינו', שאנו מבקשים מהקב"ה שבענו בבוקר חסדך - שנושב אליך בלב שלם וממילא נרננה ונשמחה בכל ימינו - שעברו עד היום הזה כי השב מאהבה זדונות נעשים לו זכויות. וכך פירשו צדיקים במה שנאמר (בראשית כד, א) 'ואברהם זקן בא בימים' - שאברהם אבינו ניצל כל רגע ורגע משנות חייו, ובא כשימיו עמו, ששום יום לא הלך לאיבוד (וע' בזה"ק ח"א קכט.), אולם יום שהלך לריק ולבטלה אינו נחשב כיום כלל, אלא הרי הוא 'געשטארבע טאג' - יום מת בלא תועלת כלל. ועל כך נאמר (משלי ט, יא) 'כי בי ירבו ימיו', שהימים עצמם כביכול יתרבו ויתגדלו על ידי שימלא האדם את ימיו וזמנו כפי הייעוד והתכלית האמיתית, ולא יתבזזו לחינם קלג.

(יד) שִׁבְעֵנוּ בַּבֹּקֶר חֶסֶדְךָ וְנִרְנְנָה וְנִשְׂמְחָה

ההודאה על החסדים גוררת עוד חסדים

ההודאה על החסדים גוררת עמה עוד חסדים, וכפי שביאר ה'מצודות דוד' בלשון הפסוק - 'ונרננה', בהודות והלל, 'ונשמחה', כי תשוב להיטיב לנו בעבור רוב ההודאה וההלל, וכן יהיה הולך וחוזר חלילה כל הימים' עכ"ל. ומבקשים

מי הוא זה ואיזה הוא - הלא הוא 'האי יומא', כי יום הזה שאנו עומדים בו - לא היה ולא יהיה יותר. וכל חד וחד - מה שתפס בזה היום (תורה ומעשים טובים) ישאר בידו.

מנהג העולם להעניק לחתן שעון זהב, באומרו כי על ידי זה ידע לייקר את הזמן ולהחשיבו כזהב. הוסיף על כך בשניות הרה"ק האמרי אמת' מגור זי"ע, כי ידוע שבכל דבר שמשמרים אותו בקופסא, הרי שוויו של הקופסא פחות בהרבה משוויו של החפץ המונח בו, כדוגמת אבנים טובות ומרגליות שאין הקופסא שווה כשווים. כמו כן מרמזים לחתן, שיתבונן בשעון הזהב - שהזהב אינו כי אם בית וקופסא למחוגי השעון אשר מורים על הילוכם של שעה אחר שעה, יום אחר יום, והיינו ששוויו של 'זמן' רב בהרבה יותר מערך זהב, כי הזהב הוא בית השומר עליו.

על הברכה האמורה בתחילת פר' בחקותי (ויקרא כו, ט) 'ופניתי אליכם והפריתי אתכם' ביאר הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע (ליקוטי הרי"ם בחוקותי) 'פניתי' מלשון פנאי, שיהיה לעובד ה' פנאי לכל דבר ודבר.

אמנם הקשה על כך הרה"ק ה'בית ישראל' מגור זי"ע אם כן מה נפרש בפסוקי התוכחה שנאמר (שם שם, יז) 'ונתתי פני בכמ' והרי אף לשון זה מורה על ענין הזמן. אלא מכאן, שאם ממלא את זמנו בתורה ותפילה וכו' הרי זה הברכה הגדולה ביותר, אך כשאינו ממלא את זמנו כדבעי אין לך קללה גדולה מזה.

קלג. כך ביאר הצ"ח (יומא פו: ד"ה גדולה) מה שמוכח בגמרא 'אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן גדולה תשובה שמארכת שנותיו של אדם', שהרשע ימיו הולכים לאבדון כיון שלא ניצל אותם לעבודתו ית' ואינם אלא 'טויטע טעג' - ימים מתים, וכמו שאמר (ברכות יח:): 'רשעים בחייהם קרואים מתים' כי אין ערך לחייהם כלל. אך אם ישוב בתשובה מאהבה וכל זדונותיו יפכו לזכויות ויתברר למפרע שכל הימים המתים 'חזרו לתחייה'...

אנו מהקב"ה 'שבענו בבוקר חסדך', ונודה ונהלל עליהם, שעל ידי זה 'ונשמחה בכל ימינו' כי הקב"ה ישוב להשפיע עלינו עוד מחסדיו, ונחזור להודות ושוב יטיב עמנו הקב"ה, וכך נחזור ונודה ויחזור הקב"ה ויטיב כל ימינו לעולם.

(טו) שְׁמַחְנוּ כִּימוֹת עֲנִיתָנוּ

חלף כל הצרות יהיה שמחתנו לעתיד

בפסוק זה מבאר ה'חתם סופר' (בלק ד"ה מי) את הכתוב (במדבר כג, ז) 'מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל, וז"ל, על דרך 'שמחנו כימות עניתנו שנות ראינו רעה', כי מובטחים אנחנו כי חלף (תחת) כל הצרות והתלאות אשר עברו ראשינו, חלף כל זאת יהיה שמחתנו לעתיד לבוא בב"א, וידוע כשישראל בשפלות מכונים יעקב ויורדים עד לעפר ח"ו, וזהו שאמר מי שיכול למנות עפר יעקב - ימי שפלותם, הוא ידע מספר רובע ישראל במהרה בימינו אמן. עכ"ל קלד.

אף הרה"ק ה'דרכי תשובה' ממונקאטש זי"ע (תפארת בנים עמ' תריד) סמך על פסוק זה לבאר מה שאמר משה לבני ישראל (דברים א, יא) 'ה' אלוקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם'. ויש לתמוה על פי מה שאמרו חז"ל ש'דיבור' הוא לשון קשה [וכמו שנאמר (בראשית מב, ל) 'דיבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות'], ואילו 'אמירה' היא לשון רכה, ואם כן מדוע אמר משה 'ויברך אתכם כאשר דבר לכם', היה לו לומר כאשר אמר לכם. אלא הביאור בזה הוא, כי כנגד כל 'רעה' עתידה לבוא טובה גדולה, ועל דרך שנאמר 'שמחנו כימות עניתנו שנות ראינו רעה', ועל כן אמר להם משה, שכשתבוא לעם חלילה צרה 'כאשר דבר לכם' - בדינים קשים, כן יברך אתכם בריבוי הטובה.

(יז) וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה עֲלֵינוּ

כאילו כווננו בכל הכוונות

פסוק זה שגור בפי רבים לאומרו טרם עשיית כל מצוה, וכן כתב ה'פלא יועץ' (ערך ויהי נועם) 'ויהי נועם צריך לאומרו קודם כל מעשה טוב בין בדיבור

שמאחר שהעבירה נהפכה למצוה ונידון כאילו עשה מצוה באותו רגע אם כן לא הלכו הימים לחינם, וזהו שאמרו גדולה תשובה שמארכת ימים, שעל ידי התשובה מאהבה ה'תארכו ימיו', וכל הימים הראשונים שלא נחשבו כלל, חוזרים ושבים אליו.

קלד. ברוח אלו הדברים כתב ה'בן איש חי' (בפרשת דברים, שנה ראשונה) דברי נחמה המעוררים את הלב על הזמן של חודש אב, וז"ל, ולכן חודש זה נקרא אב שהוא עתיד להיות אב לכל חדשים, מאחר שנעשו בו רעות מוכרח שיהיו בו טובות מרובות יותר מכל חדשים, על דרך מה שאמר הכתוב 'שמחנו כימות עניתנו', עכ"ל. והרי ש'זמן' שנעשו בו רעות סימן הוא על הטובות העתידים להתרחש לעתיד ב'זמן' זה, וכן על זה הדרך גם ב'נפש', שהצרות הגדולות הבאות על האדם, סימן טוב הם לניסים ולנפלאות העתידים לבוא עליו.

מפתח ענינים

פרק-פסוק

אמונה ובטחון

ב, יב: אין מעלה כמידת הבטחון והיא המובחרת שבעצות
ג, א: למצוא נקודת אור בתוך החושך
ד, כ, ו: ענין הדגלים להשריש האמונה שלו
כ, י: כרחם אב על בנים גם בעת הנהגת מדת הדין
כב, ה: חוזק הבטחון עד שכאילו כבר הושיעם
כב, ז: הבטחון הוא תוקפו וחזקו של האדם
כג, א: לא אחסר מלהרגיש ש'ה' רועי' שמה
כה, ב: הבטחון הוא עיקר ותחילת מהות האדם
כה, טו: ידיעת ה' כעין ראייה בתוקף האמונה
כז, א: כוחה של בטחון והתחזקות
ל, ז: יכיר שהוא תלוי בחסדו ית' בכל עת
לב, ו: יתפלל שלא תנטל מעמו האמונה בה'
לג, ד: כל מעשהו של איש יהודי הוא רק התחזקות באמונה
לח, ח: באמונה יחסוך מעליו הקנאה תאוה וכבוד
לג, ט: אותו רבש"ע שציוה שיבוא הצער ציוה שנקום ונתחזק

עמוד

פרק-פסוק

עמוד

לג, טז: הקב"ה משתוקק למי שיש לו יראת שמים ולהמייחל לחסדו
לג, כב: גם הרוצה לבטוח נחשב כאילו הוא מהבוטחים
לד, א: לא לאבד עשתונותיו
לד, ה: להאמין באופן ודאי
לד, ה: לפחד מהקב"ה ותלמידי חכמים ותו לא
לד, כג: לא יתחרטו לאמר אשמנו שחסינו בך
לו, ז: לא יביט על נפילתו אלא יתבונן אל אשר לפניו באמונה
לו, ח: כשאינו מתבונן בסביבותיו יכיר בחסדך אלקים
לז, ג: לזון עצמו באמונה
לז, יח: כל מקרה נעשה בדבר ה'
לז, כג: אף הפסיעות נעשים בשליחות מאת הבורא ית"ש
מא, ב: בנוגע סיוע לעני יעשה עצמו כ'משכיל'
מא, יא: המאמין ישיב טובה תחת רעה
מו, ח: לא יהא הפסוק ה' צבאות עמנו וגו'
מח, טו: אין ההסתר אלא כדי שיתחזק לעבוד את השי"ת אף מתוך הקושי
סב, ט: בטחון גם בעת שהצרה קרובה
סב, יג: מחסדי הבורא שנפרע מממונו של אדם בכדי לכפר על עוונותיו כי באמת גם הממון הם מהבורא
קטו

קטו

מפתח פסוקים

- א, א:** אֲשֶׁרִי הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הִלֵּךְ בְּעֵצַת רְשָׁעִים:
 ♦ יראת שמים חשובה יותר מכל המדרגות **שיג**
- א, ב:** וּבִתְוַרְתּוֹ יִהְיֶה יוֹמָם וְלַיְלָה:
 ♦ העושה עסקיו על פי תורה נחשב לו כמו לימוד התורה **שיג**
- א, ג:** וְהָיָה כַּעֵץ שֶׁתּוֹלַע עָלָיו פִּלְגֵי מַיִם אֲשֶׁר פָּרְיוֹ יִתֵּן וּבִעֲתוֹ וְעֵלְהוּ לֹא יָבוֹל וְכֹל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יִצְלִיחַ:
 ♦ על ידי עסק התורה זוכה להצלחה **שיד**
- א, ו:** כִּי יוֹדַע יִי דָרָךְ צַדִּיקִים וְדָרָךְ רְשָׁעִים תֵּאבֹד:
 ♦ דרך צדיקים לומר שהקב"ה יודע מהנעשה עמו ולא עזבו **א**
- ב, ז:** אִסְפָּרָה אֶל חַק יִי אֲמַר אֵלֵי בְנֵי אֲתָהּ אֲנִי הַיּוֹם יִלְדְתִיךָ:
 ♦ אין הבן דואג מאין ימציא לו אביו כי אין עליו אלא לבקש ממנו **ג**
- ב, יא:** עֲבֹדוּ אֶת יִי בְיַרְאָה וְגִילוּ בְרַעְיָה:
 ♦ שמחה הבא מיראה **שיד**
- ב, יב:** נִשְׁקוּ בַר פֶּן יֶאֱנַף וְתֵאבְדוּ דָרְךְ כִּי יִבְעַר כַּמְעַט אַפּוֹ אֲשֶׁרִי כָּל חוֹסֵי בּוֹ:
 ♦ אין מעלה כמידת הבטחון והיא המובחרת שבעצות **שיד**
- ג, א:** מִזְמוֹר לְדָוִד בְּכַרְחוֹ מִפְּנֵי אֲבִשְׁלוֹם בְּנוֹ:
 ♦ למצוא נקודת אור בתוך החושך **ד**
 ♦ הכוח שבדיבורי חיוזק ועידוד **שטו**
- ג, ד:** וְאֲתָהּ יִי מִגּוֹ בַּעֲדֵי כְבוֹדֵי וּמְרִים רֵאשִׁי:
 ♦ כל איש מישראל הוא דבר שבמנין **שטז**
- ד, ט:** בְּשָׁלוֹם יִחְדּוּ אֲשַׁכְּבָה וְאִישׁוֹן כִּי אֲתָהּ יִי לְכַבֵּד לְבָטַח תּוֹשִׁיבֵינִי:
 ♦ מי שנתאמת אצלו ההשגחה אינו מבלה זמנו בהשתדלות יתירה **ו**
- ו, ט:** סוּרוּ מִמִּנֵּי כָּל פְּעֻלֵי אֹן כִּי שָׁמַע יִי קוֹל בְּכִיִּי:
 ♦ תפילה מתוך בכייה מתקבלת אף כשאין זכות בידו **ח**
- ז, טו:** הִנֵּה יִחַבֵּל אֹן וְהָרָה עֵמֶל וְיִלְדֵ שְׁקָר:
 ♦ אין סימן ברכה בממון המגיע שלא ביושר **י**
- ח, ד:** כִּי אֲרָאָה שְׁמִיר מַעֲשֵׂי אֲצַבְעֹתֶיךָ:
 ♦ לישא עיניו אל השמים ולייחל לחסדו **יא**
- ח, ו:** וְתַחֲסְרֶהוּ מַעַט מֵאֲלֵהֶם וְכַבּוֹד וְהָדָר תַּעֲטֶרְהוּ:
 ♦ זכות מדת הכנעה **שיז**
- ט, יט:** כִּי לֹא לְנִצַּח יִשְׁכַּח אֲבִיוֹן תִּקְוַת עֲנִיִּים תֵּאבֹד לְעַד:
 ♦ לקוות ולבטוח רק על ה' לבדו שיספק לו כל צרכיו **יג**
- י, א:** לָמָּה יִי תַעֲמֹד בְּרָחוֹק תַּעֲלִים לַעֲתוֹת בְּצַרְיָה:
 ♦ על ידי התפילה נעשים קרובים אל הקב"ה ואז הקב"ה מקיים עמנו מצות פריקה **יד**
- יא, ה:** יִי צַדִּיק יִבְחַן וְרָשָׁע וְאֵהָב חֲמָס שְׁנֵאָה נִפְשׁוֹ:
 ♦ מאהבת הקב"ה את הצדיק הוא בוחנו בניסיונות **יז**
- יב, ד:** יִכְרַת יִי כָּל שִׁפְתֵי חֲלָקוֹת לְשׁוֹן מִדְּבַרְת גְּדֻלוֹת:
 ♦ חומר עוון לשון הרע **שיח**
- יב, ה:** אֲמָרוּ לְלִשְׁנֵנוּ נִגְבִּיר שְׁפִתֵינוּ אֲתָנוּ מִי אֲדוֹן לְנוֹ:
 ♦ יש להתישב לפני שמוציא דיבור מפיו **שיח**
- יב, ז:** אֲמָרוֹת יִי אֲמָרוֹת סְהָרוֹת כְּסָף צְרוּף:
 ♦ השומר על מוצא פיו יזכה לפרנסה בשפע **שיט**

מפתח הפסוקים
לפי סדר הא"ב

(להלן בהמפתח מסודרים לפי פרקי התהלים)

אל תהיו כסוס כפרד אין הבין לב. ט שסא, שסג
אל תירא כי יגשר איש כי ירבה כבוד ביתו מט. יז
תו
אל תשליכני לעת זקנה עא. ט קל, תכג
אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם יי אלהינו
נזכיר, המה קרעו ונפלו ואנחנו קמנו ונתעודד. כ. ח-ט
של
אלהי בר בטהתי אל אבושה אל יעלצו איבי לי
כה. ב מד, שמא
אלהים השיבנו והאר פניך פ. ד קנב
אלהים לנו מחסה ועוז עזרה בצרות נמצא מאד
מו. ב תד
אלהים מושב יחידים ביתה מוציא אסירים
בכושרות סה. ז קכב
אלהים מושב יחידים ביתה מוציא אסירים
בכושרות סה. ז תכא
אלופינו מסבלים קמד. יד רפב
אלי אלי למה עזבתני רחוק מישועתי דברי שאגתי
כב. ב לו
אלי אתה ואורך אלהי ארוממך קיה. כח תקד
אלמדה פשעים דרכי וחטאים אליך ישובו נא. טו
תיב
אם אמרתי מטה רגלי חסדך יי יסעדני צד. יח
קפב, תנה, תנו
אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאל הנך קלט. ח
רעג
אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמל עלי אמו כגמל
עלי נפשי קלא. ב רסב
אם תחנה עלי מחנה לא יירא לבי אם תקום עלי
מלחמה בזאת אני בוטח כו. ג מח, מח, שמו

א

אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך לא זכרו
את רב חסדך וימרו על ים גיזם סוף קו. ז תעא
אברכה את יי בכל עת לה. ב שסט
אגורה באהלך עולמים סא. ה קיג, תיט
אגילה ואשמחה בחסדך אשר ראית את עניי ידעת
בצרות נפשי לא. ח נו
אדני שפתי תפתח נא. יז תיג, תיב
אהב יי שערי ציון פז. ב תלט
אהבו את יי כל חסדיו אמונים נצר יי לא. כד
שנט
אהבי יי שנאו רע צו. י תנט
אודך כי ענייתני קיה. כא תקא
אולים מדרך פשעם ומעונותיהם יתענו קו. יז תעד
און אם ראיתי לבלי לא ישמע אדני, אכן שמע
אלהים הקשיב בקול תפלתי סו. יח-ט קכא
אור זרע לצדיק צו. יא תס
אחור וקדם צרתני קלט. ה תקכא
אחת שאלתי מאת יי אותה אבקש כו. ד מח, שמז
אטה למשל אגני אפתח כגנור חידתי מט. ה צד
אין המלך נושע ברב חיל לב. טז שטו
איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת צב. ז
תנב
אך בצלם יתהלך איש לט. ז עה
אך טוב וחסד ירדפוני כגו מב
אך קרוב ליראיו ישעו פה. י תלו
אל ישב דך נכלם עדי. כא תכד
אל תבטחו בנידיבים קמו. ג רפח